

DOPRINOS I OBILJEŽJA SUVREMENIH ISTRAŽIVANJA O SUPERVIZIJI U HRVATSKOJ

SAŽETAK

Povod za ovaj tekst su ishodi 1. istraživačke konferencije o superviziji koja se održala u organizaciji Poslijediplomskog doktorskog studij Socijalni rad i socijalna politika i Poslijediplomskog sveučilišnog specijalističkog studija Supervizija u psihosocijalnom radu u travnju 2023.

Uvodno predavanje o konceptualizacija kvalitativnih istraživanja o superviziji na doktorskoj razini te dva panel u kojem su sudjelovali doktorandi i mentori, pokazalo su da je proces izrade doktorskih radova o superviziji intenzivan proces u kojem se odvija i tranziciju uloga iz supervizorica/supervizora u istraživačice/istraživače supervizije i postupno integriranje te dvije uloge u jedan novi, prošireni profesionalni identitet. Uz to, izrada kvalitativnog doktorata je često usamljenički proces popraćen s brojnim nesigurnostima, te je nužno razvijati nove oblike podrške doktorskim studentima koji će omogućiti kreativni prostor i vrijeme za doktorande da reflektiraju o razvoju svog profesionalnog i znanstveno-istraživačkog identiteta.

Analiza metodoloških aspekata i ishoda specijalističkih radova, te panel supervizora, donositelji odluka i korisnika supervizije u različitim sustavima ukazali su na potrebu i mogućnost daljnjih a unapređenja kao npr. izrada strategije

Stručni članak
Primljeno: srpanj 2023.
Prihvaćeno: siječanj 2024.
UDK: 364.62:303.022
DOI 10.3935/ljsr.v30i2.585

Marina Ajduković
orcid.org/0000-0002-0561-9908

Kristina Urbanc
orcid.org/0000-0001-9576-1248

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog rada

Ključne riječi:

istraživanja o superviziji; razvoj znanstveno-istraživačkog identiteta supervizora; primijenjeni značaja istraživanja o superviziji; radionice za vođenje kvalitativnih istraživanja

-
- 1 Prof.dr.sc. Marina Ajduković, psihologinja, e-mail: marina.ajdukovic@pravo.hr
 - 2 Prof.dr.sc. Kristina Urbanc, socijalna radnica, e-mail: kristina.urbanc@pravo.hr

primijenjenih istraživanja u partnerstvu s donositeljima odluka, osmišljavanje složenih istraživačke projekte u kojima bi sudjelovao tim poslijediplomanata s mentori-ma. Za kontinuirano održavanje kvalitete specijalističkih i doktorskih radova potreb-ne su ciljane metodoloških radionica za studente i mentore.

UVOD

Povod za ovaj tekst u kojem problematiziramo sadašnjost i budućnost istraživanja o superviziji u Hrvatskoj su bili 1. istraživački dani o superviziji³ koji su se održali u organizaciji Poslijediplomskog dokorskog studij Socijalni rad i socijalna politika (PDS SRSP) i Poslijediplomskog sveučilišnog specijalističkog studija Supervizija u psihosocijalnom radu⁴ 21. i 22. travnja 2023. godine na Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu. Ovaj skup na kojem je bilo više od 60 sudionika, nadržastao je po svojim ishodima uobičajene znanstvene skupove, ponajviše zbog toga što je bio usmjeren na samo jednu, vrlo specifičnu temu. Stoga tekst koji slijedi ima i jednim manjim dijelom obilježja prikaza, ali većim dijelom je usmjeren na „činjenično znanje“ i naše refleksije o sadašnjem trenutku i budućnosti razvoja istraživanja o superviziji u Hrvatskoj. Istodobno, tekst nema pretenziju sustavnog prikaza istraživanja o superviziji u svijetu i Hrvatskoj, već je više odraz potreba našeg edukativnog i istraživačkog konteksta u ovom trenutku, svojevrsna uporišna točka u odnosu na koju ćemo moći za 10 godina procijeniti kako su se razvijala naša istraživanja o superviziji.

Potrebno je naglasiti da su znanstvene rasprave o istraživanjima o superviziji u zemljama Europske unije, barem po našem saznanju, vrlo rijetke, zapravo ih i nema. Okvir dijaloga o istraživanjima o superviziji pruža *Association of National Organisations for Supervision and Coaching in Europe* (ANSE). Kao krovna europska udruga, ANSE je prepoznala potrebu za razvojem supervizijske prakse utemeljene na dokazima (*engl. evidence based practice*) u svrhu jačanja kredibiliteta, pouzdanosti i legitimnosti te unapređenja kvalitete europske supervizijske prakse. Naime, bez odgovarajućeg empirijskog utemeljenja, postojao je rizik da će supervizija i *coaching* zastati na nekoj „predprofesionalnoj“ razini svojeg razvoja.

Pod vidom toga ANSE je organizirala nekoliko značajnih skupova, među kojima i prvu istraživačku konferenciju koja se održala u Budimpešti 2015. godine, a čiji je cilj bio kreirati platformu za razmjenu iskustava i raspravu istraživačkih rezultata u različitim europskim zemljama, kako bi se unaprijedio postojeći korpus spoznaja na području supervizije i coachinga te kako bi se omogućilo umrežavanje sudionika. Na

3 Za čitatelje koji nisu detaljnije upoznati s pojmom i konceptom supervizije predlažemo slijedeće izvore: Ajduković i Cajvert (2004.), Ajduković (2009.), Ajduković (2018.), Ajduković (2020.), Urbanc (2022.).

4 Više o razvoju sveučilišnog specijalističkog studija Supervizija u psihosocijalnom radu u Ajduković i Sladović Franz (2022.).

toj je konferenciji sudjelovalo 14 zemalja, a u zaključcima skupa istaknuta je poveznica između istraživačkog i supervizijskog procesa pod vidom njihovih zajedničkih ciljeva. Naime, oba procesa imaju za cilj poticati kritičku (samo)refleksiju, inovativnost u primjeni te općenito, promjenu nabolje u smislu promicanja kvalitete usluga korisnicima. Teme koje su tom prilikom bile u istraživačkom fokusu obuhvaćale su povezanost supervizijske prakse i istraživanja o superviziji, ulogu i kompleksnost istraživanja o superviziji, razvoj supervizije i coachinga u Europi te teme vezane uz ubrzane promjene na tržištu rada. Rezultati ove konferencije prikazani su u publikaciji koja je 2017. predstavljena na ljetnoj školi supervizije u Rotterdamu.

S obzirom na ulogu ANSE u poticanju istraživanja o superviziji, važno je istaknuti i ECVision project u okviru LEONARDO-Projektne platforme, koji je Europska komisija odobrila 2012. godine, a čiji su ciljevi bili usporediti, utvrditi i vrednovati supervizijske kompetencije te prikazati razvoj supervizije i coaching u Austriji, Hrvatskoj, Nizozemskoj, Njemačkoj, Mađarskoj i Švedskoj. Ključni ishodi ovog projekta su uspostavljanje sustavnog okvira kompetencija te Pojmovnik iz područja supervizije i coachinga, koji je dobio i svoje hrvatsko izdanje (Judy i Knopf, 2015.; Ajduković, 2018.).

Osim toga, ANSE potiče mlade stručnjake i istraživače na razmjenu istraživačkih iskustava u okviru europske supervizijske profesionalne zajednice te je u lipnju 2022. organizirala skup na daljinu pod nazivom „Dan mladih istraživača“. Ovakvi su međunarodni istraživački skupovi svakako poticajni za razvoj na dokazima utemeljene supervizijske prakse, s obzirom da je većina europske istraživačke literature napisana na jeziku pojedine zemlje te je otežana dostupnost istraživačkih radova i njihovih doprinosa mnogih zemalja poput Mađarske, Hrvatske, Slovenije, Latvije, Estonije itd. Iz istih razloga, veliki dio supervizijske profesionalne zajednice u Europi ima malo saznanja o istraživanjima koja se provode u zemljama njemačkog govornog područja (Austrija, Švicarska i Njemačka).

Postoji interes supervizijske profesionalne zajednice i za istraživanja koja se provode u zemljama engleskog govornog područja (SAD-u, Velikoj Britaniji, Australiji, Novom Zelandu itd.) čiji se koncepti supervizije razlikuju se od tzv. „kontinentalnih“, no zbog jezičnih barijera ne ulaže se dovoljno napora da se te razlike istraže. S obzirom na postojeći rizik od konceptualnog i terminološkog podrazumijevanja te složenost istraživačkog procesa na području supervizije i coachinga, tim su značajniji ishodi projekata poput ECVision-a s obzirom na sistematizaciju raznolikosti tradicija, metoda, pojmova i definicija supervizije

Općenito, pokazalo se da u zemljama gdje je tradicija supervizije dobro uspostavljena i gdje se supervizijska nacionalna udruga naslanja na neku obrazovnu/istraživačku ustanovu ili institut nalazimo relevantan izbor istraživačkih tema i projekata te rastući korpus stručne i znanstvene literature o superviziji. Stoga možemo reći da je dobra povezanost između Hrvatskog društva za superviziju i organizacijski razvoj (HDSOR) i Poslijediplomskog sveučilišnog studija iz supervizije u psihosocijal-

nom radu te Poslijediplomskog sveučilišnog doktorskog studija iz socijalnog rada i socijalne politike važan resurs za razvoj supervizijske prakse temeljene na dokazima, a kao ishod ove suradnje osmišljen je i skup 1. istraživački dani o superviziji, koji će u daljnjem tekstu biti detaljnije prikazan.

SVRHA PRVIH ISTRAŽIVAČKIH DANA O SUPERVIZIJI

Polazeći od prethodno opisanog europskog konteksta, naših edukativnih i istraživačkih potreba svrha skupa je bila promicanje znanstveno relevantnih istraživanja o superviziji u Hrvatskoj koja imaju teorijski značaj za bolju konceptualizaciju supervizije i primijenjeni značaj za bolju edukaciju supervizora i bolju kvalitetu supervizijskog rada. Ciljevi skupa su bili:

- bolje razumijevanje, terminološko i konceptualno usklađivanje kvalitativnih modela i metoda istraživanja u doktorskim istraživanjima u području supervizije;
- jasnije razgraničene razine metodoloških zahtjeva između doktorskih radova koji trebaju imati jasan znanstveni doprinos i visoko stručnih specijalističkih radova koji trebaju doprinijeti razvoju supervizijske prakse;
- osvrt na iskustva provođenja procesa istraživanja o superviziji u kontekstu različitih sustava (socijalne skrbi, obrazovnog, zdravstvenog te pravosudnog sustava);
- promišljanje tko i zbog čega treba istraživanja u području supervizije.

Očekivani ishodi su bili usmjereni na jačanje mentorskih kapaciteta u području istraživanja o superviziji, jačanje kritičnosti doktorskih studenata pri planiranju znanstvenog diskursa kvalitativnih istraživanja u području supervizije, jasnije povezivanje očekivanih ishoda učenja na doktorskoj i specijalističkoj razini obrazovanja s potrebama razvoja supervizije, jasnije povezivanje i prepoznavanje potreba znanstvene i profesionalne zajednice s istraživanjima koje se provode za doktorske i završne specijalističke radove.

Kako bi se postigla sinergija između suštinskih obilježja supervizije i načina promišljanja o superviziji, rad na konferenciji se odvijao kroz refleksiju i dijalog svih sudionika procesa: doktoranata i sveučilišnih specijalista supervizije, mentora, donositelja odluka i korisnika u sustavu socijalne skrbi, odgojno-obrazovnom sustavu, sustavu pravosuđa, civilnom sektoru. Tome su prethodila kratka izlaganja, a prostor dijaloga svih sudionika je bio osiguran putem panel-rasprava.

Skup je primarno bio namijenjen doktorandima poslijediplomskog sveučilišnog doktorskog studija Socijalni rad i socijalna politika, polaznicama poslijediplomskog specijalističkog studija Supervizija u psihosocijalnom radu, te supervizoricama i supervizorima, članovima Hrvatskog društva za superviziju i organizacijski razvoj.

Međunarodnu dimenziju omogućilo je i gostovanje kolegica iz Republike Slovenije, Tatjane Rožič i Nuše Kovačević Tojnko sa Sveučilište Sigmund Freud Beč (po-

družnica u Ljubljani) koje su prikazale svoja dva istraživanja. Prvo se odnosilo na istraživanje zajedničkih čimbenika metasupervizijskih programa u Sloveniji, a drugo na istraživanje dinamičke povezanost i procesa metasupervizije, supervizije i psihoterapije sinergijskim navigacijskim sustavom.

ISTRAŽIVANJA O SUPERVIZIJI NA RAZNI DOKTORATA ZNANOSTI

Propitivanje istraživanja o superviziji na razni doktorata znanosti odvijalo se okviru panela kojeg je moderirala Daria Rovan, a krenulo je od perspektive četiriju supervizorica koje su obranile svoje doktorske radove u području supervizije (Mace Cicak i Dunje Pačirski koja je obranila doktorski rad u SAD) ili su u procesu njihove izrade (Tatjane Vlašić i Margarete Mesić) te njihovih mentorica (Marine Ajduković i Kristine Urbanc).

Doktorske studentice su prvo kratko prikazale ciljeve i metodologiju svog doktorskog istraživanja. Slijedila je njihova refleksija na sljedeće teme: (1) sličnost i razlike istraživačkog procesa i procesa supervizije, (2) višestruke perspektive u superviziji i planiranju metodologije doktorskog rada o superviziji, (3) reflektiranje kao istraživački i kao supervizijskih proces, (4) integracija teorije i prakse u doktorskome istraživanju i u supervizijskom procesu i na kraju (5) osobna perspektiva (put proširenja identiteta od supervizora praktičara u identitet doktoranda i istraživača, višestruke uloge s mentoricama koje su ujedno kolegice i mentorice).

Ono što je bilo zajedničko za tri doktorata iz supervizije koji su obranjeni ili su u postupku izrada na PDS SRSP je da koriste kvalitativni pristup. Sudionice su izrazile kako su prolazile i još uvijek prolaze značajnu tranziciju uloga iz supervizorica u istraživačice supervizije i da postupno integriraju te dvije uloge u jedan novi, prošireni profesionalni identitet. Također su izrazile osjeća osamljenosti, neizvjesnost i nesigurnosti. O tom osjećaju osamljenosti i potrebi za dodatnom podrškom upravo u izradi doktorata u području kvalitativnih istraživanjima govori i Žižak (2014.: 381).

Konceptualizacija doktorskih kvalitativnih istraživanja o superviziji

S obzirom da su naša malobrojna istraživanja o superviziji na doktorskoj razini koristila kvalitativni pristup, nužno se nametnula tema njihove konceptualizacije u skladu s Bloomovom taksonomijom (Slika 1.) i očekivanih ishoda učenja na poslijediplomskog doktorskog studija Socijalni rad i socijalna politika (Okvir 1.)

Slika 1. Bloomova taksonomija obrazovnih ciljeva⁵

OKVIR 1.

Ishodi učenja PDS Socijalni rad i socijalna politika od specifičnog značaja za istraživanja o superviziji

- Kritički analizirati i sintetizirati dosadašnja istraživanja i procijeniti njihovu metodološku kvalitetu (1. i 2. ishod)
- Kritički povezati teorijska utemeljenja istraživanja (4. ishod)
- Kritički analizirati teorijske koncepte i profesionalne vrijednosti vlastite istraživačke prakse i planirati svoj daljnji znanstveni razvoj (5. ishod)
- Kritički analizirati i evaluirati mogućnosti i dosege istraživanja u pogledu nacrtu istraživanja, metode prikupljanja podataka, uzorkovanja i analize prikupljenih podataka (12. ishod)
- Procijeniti moguće dosege zaključaka znanstvenih istraživanja u mijenjanju profesionalne prakse i socijalnih politika. (13. ishod)
- Predvidjeti etičke i društvene odgovornosti te društvenu korisnost za procese i rezultate istraživanja (15. ishod)

⁵ Rad Bloom i suradnika iz 1956. godina inspirirao je različite dorade model ishoda učenja koji se danas široko koristi u europskom kontekstu i poznat je kao Bloomova taksonomija ishoda učenja.

- Koristiti novostečene empirijske spoznaje u planiranju, provođenju i evaluaciji intervencija (19. ishod)

Kvalitativni pristup je posebno privlačan u području supervizije (kao i općenito socijalnog rada) jer nudi bolje razumijevanje višestrukih perspektiva i odnosnih aspekta, a to je od posebnog značaja upravo za superviziju. No, istovremeno kvalitativni pristup je „u riziku“ da postane popularno „brzo“ rješenje pogotovo ako istraživačima nedostaju druga metodološka znanja. Uz to, izazov je uskladiti ishode učenja temeljene na Bloomovoj taksonomiji obrazovnih ciljeva te kriterije sveučilišnog povjerenstva za prihvaćenje teme doktorskog rada, kojem je bliža kvantitativna metodologija u društvenim znanostima, s odnosnom i refleksivnom prirodom supervizije. Zbog te „krhke pozicije kvalitativne metodologije“ i statusa kvalitativnih istraživanja koji su u znanstvenim zajednicama nedovoljno prisutni i nedovoljno prihvaćeni potrebno je posvetiti dodatnu pozornost kvaliteti ovih istraživanja i odnosu mentora i doktorskih studenata (Žižak, 2014.: 383).

Stoga je nužno pri planiranju doktorskih istraživanja o superviziji koja koriste kvalitativni pristup poći od dva početna pitanja:

- Koja nužna obilježja treba imati istraživanje o superviziji (ili o bilo kojoj drugoj temi) temeljeno na kvalitativnom pristupu, a da bi imala obilježja znanstvenog diskursa?
- Koje sve kompetencije treba imati istraživač i mentor doktorskog rada u području kvalitativnog pristupa? Kako ih treba stjecati i razvijati?

U kvalitativnim istraživanjima naglasak je na cjelovitom (holističkom) i detaljnom opisu određene situacije ili aktivnosti. Pri tome se može ispitivati kvaliteta odnosa, aktivnosti, situacije ili doživljaja u superviziji iz perspektive supervizora i supervizanta. Mogu se istraživati pojedini slučajevi (npr. opis dinamike određene supervizijske grupe), događaji (npr. neke krizne situacije u superviziji) ili teme (npr. kako pristupiti temi profesionalnog stresa u superviziji) i to vrlo detaljno i slično. No polazeći od Bloomove taksonomije obrazovnih ciljeva koja se primjenjuje kao „zlatni standard u definiranju ishoda bilo kojeg obrazovnog programa⁶“, jasno je da je razumijevanje i korisnost nužna, ali da za razinu doktorskog istraživanja nije dovoljna. To je upravo jedna od graničnih razdjelnica očekivanih ishoda između doktorskih i završnih specijalističkih radova. Tako ovisno o cilju istraživanja, zaključci se donose nakon analiza (1) opisivanjem ili/i (2) stvaranjem teorije što je nužno za doktorsku razinu istraživanja. Npr. utvrđivanje procesa proširenja supervizijskog identiteta korištenjem online supervizije ili utvrđivanjem učinaka svjetonazora supervizora na supervizijski proces i učinke supervizije. Pri tome je nužna teorijska osjetljivost i otvorenost za različite interpretacije i uočavanje odnosa između pojava. Vidljive

6 Pogledati na primjer Priručnik za izradu ishoda učenja (2018.) https://www.unizd.hr/Portals/0/kvaliteta/Prirucnik_za_izradu_ishoda_ucenja.pdf?ver=2019-03-07-133532-253

pristranosti u zaključivanju i interpretaciji u radovima kod nas su: “nalaženje” obrazaca i odnosa koji nisu empirijski potkrijepljeni, osobne preferencije interpretacija, nedovoljna svijesti o djelovanju vlastitih osobina (znanja, motivacija, odnos sa su-govornikom ...) na interpretaciju, “prisiljavanje” podataka da pristaju zamišljenom modelu i zanemarivanje alternativnih zaključaka i interpretacija (Ajduković, 2020.).

Nužna obilježja kvalitativnih istraživanja o superviziji na razni doktorata znanosti

Polazeći od Bloomove taksonomije obrazovnih ciljeva osvrnuti ćemo se na neka specifična obilježja kvalitativnog pristupa u istraživanjima o superviziji na doktorskoj razini⁷. Naglašavamo da svrha ovog teksta nije poduka iz kvalitativnog pristupa, već samo naglašavanje nekih specifičnosti koje su se pokazale značajne u mentorskom radu. Zanimljivo je da iako se u dostupnoj literaturi kad se govori o mentoriranju doktorskih studenata podrazumijeva mentoriranje istraživanja utemeljena na oba metodološka pristupa, ali kad se žele naglasiti specifičnosti, u fokusu su uglavnom kvalitativna istraživanja (Žižak, 2014.: 380).

Kvalitativna istraživanja vrlo su složena i u njima se isprepliće »glas istraživača« i »glas sudionika istraživanja«. Kada se radi o superviziji »glas sudionika“ može biti i »glas supervizora “ i »glas supervizanata“ i »glas korisnika supervizanata“. Pretpostavka dobro postavljenog i provedenog kvalitativnog istraživanja je jasan opis poticaja za istraživanje, izbor metoda, uzorka i istraživačkih pitanja (»glas istraživača«), što vjerniji prikaz nalazi istraživanja (»glas sudionika«), jasan prijelaz od prikaza nalaza (»glas sudionika«) k njihovoj interpretaciji (»glas istraživača«) (Ajduković, 2014.). Tu složenost dobro opisuje i model refleksivnog učenja kojeg možemo koristiti i kao model refleksivnog istraživanja (slika 2.)

7 O tome kako planirati, provoditi i prezentirati nalaze kvalitativnih istraživanja više u Ajduković (2014).

Slika 2. Model reflektivnog učenja s višestrukim petljama (Cowan, 1993.; prema Vizek Vidović i Vlahović Štetić, 2007.: 302)

U doktorskim istraživanjima u području supervizije još je jedan specifični problem kojeg je dobro preoblikovati u izazov. To je kako u nacrtu istraživanja prezentirati model reflektivnog stjecanja spoznaja s višestrukim petljama i očekivani doprinos dokorskog istraživanja suštinski dići na razinu integriranja, sintetiziranja i kreiranja novog znanja. Naglašavamo riječ „suštinski“ kako bi se odmaknuli od šablonskog korištenja pojmova sa više razine Bloomovog modela. Primjer toga bi bila sljedeća istraživačka pitanja⁸:

- Kako supervizori integriraju superviziju „na daljinu“ u svoj profesionalni identitet supervizora?
- Kako supervizori opisuju razvoj i primjenu profesionalnih kompetencija potrebnih za osiguranje kvalitete supervizije „na daljinu“?

umjesto npr. opisnih istraživačkih pitanja:

- Kako supervizori opisuju/prepoznaju činitelje koji doprinose djelotvornosti supervizije „na daljinu“?
- Kako supervizori opisuju specifičnosti sadržaja, procesa i uvjeta provedbe supervizije „na daljinu“?

U pripremi teme dokorskog istraživanja potrebno je obrazložiti, uz konstataciju da u određenom području nema istraživanja, jer se radi o novom fenomenu ili se fenomen počeo na drugačiji način promatrati, a postojeći korpus znanja nije dovoljan za njegovo cjelovito razumijevanje:

- Zbog čega je potrebno napraviti upravo takvo istraživanje i upravo korištenjem kvalitativnog pristupa?
- Kako takvo istraživanje doprinosi postojećim istraživanjima (ma kako rijetka bila)?
- Kako je fenomen koji je u fokusu povezan s postojećim teorijama ljudskog ponašanja i socijalnih odnosa?

8 Pri oblikovanju ciljeva i istraživačkih pitanja korsino je pogledati materijale Preporučeni glagoli pri oblikovanju ishoda učenja (<http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Preporu%C4%8Deni%20glagoli%20pri%20oblikovanju%20ishoda%20u%C4%8Denja.pdf>)

- Koje su teorije koje mogu pomoći u razumijevanju tog fenomena i na kojim se temelji odabir nekog pristupa?
- Potvrđuje li ili problematizira istraživanje neka pitanja i obrasce koji su od značaja za evaluaciju prakse?

Iskustvo pokazuje da su potencijalne slabosti istraživanja u ovom području (1) nedovoljna teorijska konceptualizacija konteksta ili/i predmeta istraživanja nužno dovodi do nejasne operacionalizacije i opisa postupka operacionalizacije istraživačkih pitanja, (2) navođenje vrlo općih ciljevi pri čemu istraživačka pitanja nisu jasno formulirana i operacionalizirana. Uz to ne koriste se dovoljno tzv. fenomenološka istraživačka pitanja npr. „Kako je (biti)?“

- Kako je biti supervizor u online okruženju?
- Kako se supervizanti opisuju način na koji predstavljaju svoj svjetonazor u superviziji?

Često nije dovoljno transparentan unutarnji proces istraživača tijekom provođenje istraživanja. Stoga je od iznimnog značaja sustavno praćenje i bilježenja refleksije za vrijeme prikupljanja ili/i analize podataka.

U kvalitativnom pristupu je također nužno određivanje teorijske pozicije istraživača ili/i osobna iskustva s temom istraživanja, kako bi korisnici istraživanja znali kroz koji »filter« istraživač analizira i interpretira dobivene nalaze.

U pravilu niti u nacrtu istraživanja, niti u gotovom radu se ne navode potencijalni rizici koji mogu ugroziti autentičnost i samostalnost doktorskog rada, a koji mogu posebno doći do izražaja kad se koristi kvalitativni pristup:

- Kakva je uloga i odnos mentora i doktoranda u privatnom i profesionalnom životu?
- Tko je više zainteresirana za temu i očekivane nalaze - mentor ili doktorand?
- U kojim su sve područjima mentor i doktorand u nejednakom odnosu moći?
- Koje su istraživačke kompetencije i mentorske kompetencije mentora i kako ih je stekao?
- Ako se radilo o socijalno osjetljivim temama ili neposrednom istraživačkom radu s traumatiziranim korisnicima na koji način su istraživači biti podržani od mentora? Kako se prevenirala sekundarna traumatizacija ili istraživački zamor istraživača?

S obzirom na ciljeve ovog skupa, napominjemo da u sklopu ovog priloga nije moguće dati elaborirane odgovore na sva postavljena pitanja, ali ih je važno prepoznati i imenovati te poticati istraživače i mentore da o njima promišljaju planirajući buduća istraživanja.

I još jedan osvrt na odnosnu perspektivu u superviziji i širi kontekst promjene istraživačkih paradigmi. Postmoderni socijalni rad i postmoderna psihologija gene-

ralno dovode u pitanje neutralnost koja je jedno od temeljenih kvantitativne metodologije. Danas čak i prirodne znanosti pomalo odustaju od ideje kako su promatrač i promatrani odvojeni, odnosno, danas znamo kako promatrač svojom perspektivom ipak utječe na rezultate mjerenja, barem u prostorima kvantne fizike. Ključne jednadžbe kvantne fizike ne opisuju precizno što se događa s nekim fizičkim sustavom već samo kako jedan fizički sustav percipira drugi fizički sustav. Što to znači? Stvarnost nije ništa drugo nego interakcija.

Sve na svijetu neprestano djeluje jedno na drugo i pritom stanje jednoga nosi tragove stanja svega drugoga s čim je bilo u interakciji: u tom smislu bez prestanka razmjenjuje informacije jedno o drugome (Rovelli, 2017.)

Cilj spominjanja ovog načela kvantne fizike nije da zbuni čitatelje, već da ih da ih podsjeti da stvarnost interakcija te da su interakcije i obilježje istraživačkog procesa. To pridonosi jačanje kvalitativnog pristupa u istraživanju procesa supervizije koji se upravo temelji na interakciji. Pri tome je nužno voditi računa o planiranju, provedbi i zaključivanju u kvalitativnim istraživanjima tako da se poštuju kriteriji znanstvenosti o čemu je već bilo govora u ovom tekstu, a koji su detaljni opisani u ključnim udžbenicima i priložima iz metodologije (Milas, 2005.).

I na kraju, nije lako u kvalitativnim doktoratima u području supervizije integrirati da je kvalitativni pristup i znanost i umjetnost. Znanstveni dio se odnosi na sustavnost, analitičnost, rigoroznost, discipliniranost i kritičnost perspektiva. A umjetnički dio je zaigranost, pustolovnost, metaforičnost, kreativnost i pronicljivost. Izazov je uspostaviti ravnotežu i čuvati vjerodostojnost koristeći „znanost“ da pustolovnost ne preraste u neodgovornost, zaigranost u neozbiljnost i koristeći „umjetnost“ da sustavnost ne preraste u rigidnost, rigoroznost u ograničenje. Istraživanja u području supervizije kao kreativnog prostora upravo to zaslužuju.

DOPRINOS ISTRAŽIVANJA PROVEDENIH U OKVIRU SPECIJALISTIČKOG STUDIJA SUPERVIZIJA PSIHOSOCIJALNOG RADA RAZVOJU PRAKSE POMAŽUĆIH DJELATNOSTI

Poslijediplomski specijalistički studij Supervizije psihosocijalnog rada (PSS SPSR) je studij u kojem se polaznici osposobljavaju za samostalno vođenje grupne, individualne, timske i organizacijske supervizije. Kompetencije stečene na studiju omogućavaju polaznicima primjenu stečenih znanja u širokom rasponu aktivnosti u području supervizije psihosocijalnog rada – područje odgoja i obrazovanja, penal-

nog sustava, civilnog sektora i sustava socijalne skrbi. Osobit naglasak stavlja se na temeljito upoznavanje specifičnih vještina supervizijskog procesa i teorijsko utemeljenje njihove primjene. Stečena znanja se mogu koristiti u vođenju razvojno-integrativne, timske i organizacijske supervizije ili metodске supervizije.

Od 20 ishoda učenja Poslijediplomskog specijalističkog studija Supervizija psihosocijalnog rada njih sedam predstavljaju potencijalni okvir za istraživanja u području supervizije odnosno za izradu završnog rada (okvir 2).

OKVIR 2.

Ishodi učenja Poslijediplomskog specijalističkog studija Supervizija psihosocijalnog rada PDS od specifičnog značaja za istraživanja o superviziji

- Interpretirati suštinska obilježja supervizije kao specifičnog procesa savjetovanja i podržavanja stručnjaka. (1. ishod)
- Integrirati suvremene teorijske orijentacije kao što su sistemski pristup, humanistički pristup, psihodinamski, kognitivni i postmoderni pristup u supervizijski rad. (2. ishod)
- Analizirati teorijsko utemeljenje specifičnih vještina supervizijskog procesa i njihove primjene. (4. ishod)
- Opisati ulogu supervizije u profesionalnom razvoju stručnjaka. (7. ishod)
- Interpretirati i analizirati vrijednosno-etičke komponente u provođenju supervizijskog rada. (17. ishod)
- Razvijati profesionalni identitet supervizora te zagovarati standarde kvalitete supervizijske prakse u skladu s europskim profesionalnim standardima. (19. ishod)
- Integrirati u profesionalni standard značaj (ili ulogu) cjeloživotnog usavršavanja i razvoja supervizijskog stila. (20. ishod)

Program PSS SPSR kreiran je u skladu sa suvremenim europskim standardima za obrazovanje iz supervizije prema ANSE (www.supervison-eu.org/anse) te je revidiran i usklađen s ishodima projekta Leonardo da Vinci Multilateral Projects "A European system of Comparability and Validation of supervisory competences" koji se odvijao od 2015. do 2017. godine, a u kojem je, među sedam zemalja koje su vodile taj projekt, sudjelovala i Hrvatska, kao što je prethodno spomenuto (Ajduković, 2018.).

Do sada je ovaj program uspješno završilo 5. generacija polaznika te je zaključno s rujnom 2023. obranjeno više od 50 završnih radova, preglednih teorijskih, istraživačkih te radova koji u fokusu imaju praćenje i specifičnosti individualnog profesionalnog razvoja polaznika. Mnogi završni radovi predstavljaju značajno gradivo za daljnje učenje i poučavanje te za promišljanje budućih istraživanja. Pri tome su najčešća upravo kvalitativna istraživanja na manjim, prigodnom uzorcima (cca 50%). Ovdje naročito ističemo tematske brojeve Ljetopisa socijalnog rada (2007., 14(2))

2011., 18(1)) koji su posvećeni superviziji, a od kojih su mnogi temeljeni na obranjenim završnim radovima polaznika ovog studija. Ova sinergija između odabira istraživačkih tema koje proizlaze iz prakse, edukativnih potreba polaznika te suvremene supervizijske paradigme jedan je od načina kako supervizija utječe na profesionalnu zajednicu i obrnuto, o čemu više slijedi u nastavku teksta.

Primijenjeni značaj istraživanja o superviziji: Interaktivni i sinergični međusobni utjecaji supervizije i profesionalne zajednice

Treći panel u okviru skupa posvećenog istraživanjima o superviziji imao je u fokusu razvoj supervizije u javnom i civilnom sektoru. U okviru panela raspravljalo se o (1) međusobnom utjecaju supervizije na profesionalnu zajednicu i obrnuto pod vidom razvoja supervizijske prakse, (2) obrazovanja supervizora, (3) istraživanja o superviziji na razini specijalističkog studija i (4) učinka istraživanja na unapređenja supervizijske prakse u sustavu socijalne skrbi, odgojno-obrazovnom sustavu, sustavu pravosuđa te civilnom sektoru. Sudionice ovog panela bile su supervizorice iz različitih „sektora“: Nikica Hamer (Služba za podršku žrtvama i svjedocima), Ivana Šešo (Obiteljski centar Zagreb), Daria Rovani (Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Gordana Daniel (SOS dječje selo) te Ljerka Tuđa Družinec (Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni ured Zabok). Moderatorica ovog panela bila je Kristina Urbanc.

Reflektirajući o značaju razvoja supervizije u javnom i civilnom sektoru, sudionice su naglasile važnost „širenja“ supervizije, od njenih početaka u sustavu socijalne skrbi početkom 2000. godine pa do danas kada se ona provodi u odgojno-obrazovnom sustavu, sustavu pravosuđa te civilnom sektoru. Iako niti u jedan od ovih sustava supervizija nije uvedena planski i sustavno, možemo sa sigurnošću reći da je danas ona prisutna te da „ostavlja trag“ čak i u nekim segmentima sustava zdravlja, specifično onim koji se bave prevencijom mentalnog zdravlja. Tijekom posljednja dva desetljeća promijenilo se poimanje profesionalne javnosti o superviziji kao vrsti nadzora do ideje o superviziji kao resursu podrške i novih spoznaja, te o superviziji kao „alatu“ za izbjegavanje profesionalne stagnacije.

Paralelno s promjenom percepcije o ulozi supervizije pojavilo se i pitanje njene zastupljenosti u zakonu te njene održivosti u svakodnevnoj praksi (Urbanc, 2023.). Tako je danas supervizija standard očuvanja kvalitete u npr. SOS dječjim selima te predstavlja obavezu za sve djelatnike koji rade s djecom, a svijest o njenoj važnosti sve je prisutnija prilikom planiranja različitih programa i projekata na razini civilnog sektora, ali i na institucionalnim razinama javnog sektora.

U obrazovni sustav supervizija dolazi nešto kasnije, 2008. godine, a u sustavu pravosuđa, prva supervizija održana je 2013. godine. Iako je u pravosuđu supervizija

posljednje uvedena, primjetan je pomak od projektnog financiranja prema sustavnom i održivijem pristupu organizaciji supervizije.

Svi panelisti navode kako imaju pozitivna iskustva sa supervizijom te prepoznaju potrebu za njenim kontinuitetom u različitim sustavima. Međutim, upravo se ovaj kontinuiteti i predvidivost organiziranja supervizijskih ciklusa pokazao izazovnim za provedbu. Prva prepreka se odnosi na nedostupnost supervizije u pojedinim dijelovima Hrvatske na razini svih spomenutih sustava. Tome pridonosi i neravnomjerna distribuiranost licenciranih supervizora u RH, što je u današnje vrijeme djelomično moguće nadići organiziranjem supervizije na daljinu. Jedan od važnih preduvjeta za provođenje supervizije je da se ona održava u radno vrijeme sudionika s obzirom da "pripada" u profesionalni dio života. Iako je u početku za osiguranje ovog preduvjeta bilo najteže senzibilizirati rukovoditelje koji su za to trebali dati odobrenje, danas je zapravo najveći izazov što većinu djelatnika nema tko zamijeniti dok su oni na superviziji (npr. odgajatelje u dječjim domovima, stručnjake u domovima umirovljenika ili pak djelatnike područnih ureda HZSR ukoliko se supervizija održava u dane predviđene za odlazak na teren). Također, postavlja se pitanje kako organizirati superviziju kada se dogode hitne i izvanredne situacije u kojima djelatnici imaju odgovornost sudjelovati.

Aktualna zakonska formulacija prava na superviziju nejasno je formulirana. Naime, u sustavu socijalne skrbi djelatnici imaju zakonsko pravo na superviziju jednom godišnje. Nejasno je odnosi li se „jednom godišnje“ na jedan supervizijski susret ili kontinuirani rad kroz godinu. Kao odgovor na ovaj problem, panelisti vide mogućnost definiranja što znači „jednom godišnje“ kroz podzakonske akte i pravilnike pojedinih ustanova.

Što se tiče obrazovnog sustava, najveća poteškoća je nepostojanje sustavne supervizije, a zajedno s tim i mali broj supervizora u samom sustavu. S obzirom da se supervizija održava u radno vrijeme, djelatnici taj dio dana ne bi trebali raditi. Međutim, to je naročito teško ostvariti jer, kao što je već napomenuto, djelatnike nema tko zamijeniti dok su na superviziji. Također, jedna od poteškoća su i određene specifičnosti u konceptualizaciji supervizije na području obrazovanja, koja ima neka obilježja razvojno integrativne, a neka obilježja timske supervizije ali se zapravo ne primjenjuje na timove već često obuhvaća isključivo djelatnike iste obrazovne ustanove što dovodi u pitanje smjernice za sastavljanje supervizijskih grupa, povjerenje u grupama te s time povezane teme koje sudionici donose u superviziju.

U sustavu pravosuđa također izazov predstavljaju nejasni aspekti organiziranja supervizijskih grupa. Rezultati provedenih evaluacija su kontradiktorni te je nejasno trebaju li one biti heterogene ili homogene s obzirom na profesiju stručnjaka te trebaju li grupe voditi supervizori iz samog sustava ili izvan njega.

U organizacijama civilnog društva najveću poteškoću predstavlja osiguravanje financija za superviziju djelatnika. OCD se uglavnom financiraju kroz projekte u kojima su natječajima definirani prihvatljivi troškovi koji ponekad predviđaju mala

sredstva za podršku djelatnicima, što znači nemogućnost provođenja supervizijskih ciklusa koji bi doista predstavljali podršku i pratili projektni proces ili implementaciju neke nove usluge. S obzirom da u projektima treba imenovati djelatnike koji će sudjelovati u aktivnostima, postavlja se pitanje dobrovoljnosti sudjelovanja u superviziji za stručnjake u OCD.

Popularizacija supervizije donosi još neke poteškoće, konceptualne i organizacijske, kao što su npr. prevelike supervizijske grupe, premali broj sati, nepoštivanje procesnosti te općenito, neprihvatljive uvjete u kojima se supervizija odvija, a čime se narušavaju njeni etičkih standardi.

Među važne istraživačke teme kojima se potrebno posvetiti kako bi supervizijska praksa bila što je moguće više empirijski utemeljena, sudionici su naveli potrebe za istraživanjem različitih organizacijskih i suštinskih aspekata supervizije, kao što su pitanje formiranja grupa (doprinos homogenosti/heterogenosti s obzirom na različite kriterije), izazove primjene etičkih načela u provedbi i planiranju supervizije (višestruki odnosi, povjerljivost, dobrovoljnost) te kontinuirana evaluacijska istraživanja pod vidom praćenja ishoda i procesa pojedinih oblika supervizije.

Smjernice za unaprjeđenje supervizije

Kao moguća unaprjeđenja supervizije panelisti navode sljedeće:

I. U sustavu socijalne skrbi

- Dostupnost popisa licenciranih supervizora
- Koordinaciju HUSR, HKSR, Akademije za socijalni rad i drugih dionika u sustavu socijalne skrbi
- Zapošljavanje djelatnika u svakom PU koji bi bili zaduženi za profesionalni razvoj djelatnika i organiziranje supervizije
- Izdvajanje supervizije kao zanimanja.

II. U organizacijama civilnog društva

- Potreba za provođenjem istraživanja o organizaciji supervizije u OCD, posebice zbog različitih djelatnosti i skupina korisnika.
- Osvještavanje rukovodnog kadra o supervizijskim potrebama djelatnika
- Supervizija treba biti ključni dio pojedinih projekata od njihovog planiranja do provođenje i evaluacije, usklađeno s etičkim i stručnim načelima supervizije.

III. U obrazovnom sustavu

- Organizirati različite vrste supervizije s obzirom na uloge i potrebe djelatnika (npr. razvojno-integrativni model provoditi sa stručnom službom i pripravnicima, a metodu superviziju s ostalim zaposlenicima)

IV. U sustavu pravosuđa

- Provesti daljnja istraživanja o tome kakve grupe trebaju djelatnicima u pravosuđu (heterogene, homogene s obzirom na njihove profesije, pozicije i odgovornosti)
- Potreba za prikupljanjem i sistematizacijom spoznaja o superviziji u okviru ovog sustava
- Potreba za osnaživanjem licenciranih supervizora i svih zainteresiranih za superviziju te mobilizacija „unutarnjih snaga“ u sustavu (s jasnom porukom da nisu sami)

V. Uvođenje supervizije u nove sustave

- Uvođenje supervizije na područje rane intervencije

Iz svega navedenog vidljivo je da je supervizija ostavila neizbrisiv trag na području psihosocijalnog rada u Hrvatskoj, a naročito važna podrška povećanju interesa za superviziju bio je Zakon o socijalnoj skrbi, 2013.) koji prepoznaje pravo stručnjaka na superviziju kao načina osiguravanja kvalitete usluga korisnicima i profesionalnog razvoja stručnjaka te suradnje s resornim ministarstvima za područje socijalne skrbi i pravosuđa.

Međusobni utjecaj supervizije na profesionalnu praksu i obrnuto vidljiv je i kroz organiziranje stručnih i znanstvenih skupova na kojima su supervizijska pitanja i teme prisutni ili čak ključni. To su ujedno i prilike za susrete, razmjenu iskustava i promišljanje o novim istraživačkim temama s obzirom na potrebe supervizijske prakse.

ZAKLJUČNO

Iako je evidentan primijenjeni značaja istraživanja o superviziji koja se provode za potrebe završnog rada na specijalističkom studiju, potrebu je i dalje poticanje i unapređenje interaktivnog i sinegričnog međusobnog utjecaji istraživanja o superviziji, supervizijske zajednice i šire profesionalne zajednice. Između ostalog potrebno je kontinuirano razvijanje partnerskog odnosa s donositeljima odluka pod vidom toga kakva istraživanja trebaju za održivost i daljnji razvoj supervizije u različitim sustavima. Na tom tragu bi bilo potrebno osmisliti složenije istraživačke projekte unutra kojeg bi manji tim studenata supervizije (3 do 4) mogao zajedno s mentorom (ima) osmislili opsežnije istraživanje unutar koga bi svatko od njih tako od studenata imao svoju konkretnu istraživačku temu, a njihova sinteza bi omogućila stvaranje kumuliranog i relevantnijeg znanja. Također je potrebno kontinuirano držati visoku kvalitetu radova putem ciljanih metodoloških radionica za izradu završnog rada.

Analiza specijalističkih radova je pokazala da je česta tema doživljaj potreba i zadovoljstva supervizanta u različitim sustavima supervizijom. Radi se o istraživanjima koja su u pravilu kvalitativna i usmjerena na tzv. procesnu evaluaciju. Evaluacijska istraživanja ishoda supervizije, su zanemarena i rijetka, kako u Hrvatskoj, ali i u širem europskom kontekstu, upravo zbog svoje složenosti. Tako je npr. Carpenter (2016.) proveo analiza 48 studija (2000. – 2012.) koji se bave djelotvornosti supervizije i utvrdio da je iznimno malo longitudinalnih istraživanja te da je težište na korelacijski istraživanjima koja zapravo ne mogu odgovoriti na pitanje o ishodima supervizije kako na razini supervizanta, tako, što je još značajnije, na razini učinka supervizije na korisnike supervizanta. Upravo zbog metodološke složenosti ova tema bi mogla biti u fokusu budućih doktorskih istraživanja ili složenijih istraživačkih projekte unutra kojeg bi sudjelovao veći broj polaznika specijalističkog studija supervizije.

Uočen je i problem nedovoljna diseminacija specijalističkih radova unutar supervizijske i šire profesionalne zajednice, te je nužno učiniti ove radove dostupnima na mrežnim stranicama i Pravnog fakulteta kao nositelja ovog specijalističkog studija, ali i Hrvatskog društva za superviziju i organizacijski razvoj.

Što se tiče doktorskih istraživanja o superviziji u kojim se u nas za sada opravdano koristi kvalitativni pristup potrebno je uz pridržavanje visokih kriterija kvalitativnih istraživanja (Ajduković, 2014.) kontinuirano i strukturirano pratiti provođenja istraživanja i dinamiku odnosa doktoranda i mentora u tom procesu u kojem se obje mijenjaju. Naime, mentoriranje dokorskog rada je dugi proces u kome se mijenja i mentor i doktorand. Proces izrade kvalitativnog doktorata je za doktorande često usamljenički proces popraćen s brojnim nesigurnostima te je pod tim vidom potrebno osigurati uz rad s mentorom i ciljane susrete s drugim studentima i uključivanje u grupu podrške koju čine profesori, mentori i student, te kreirati prostor i vrijeme za studente da reflektiraju o razvoju svog profesionalnog znanstveno-istraživačkog identiteta (Žižak, 2014.; Tkalčić, 2019.).

Također bi bilo značajno razvijanje programa obrazovanja za mentore kvalitativnih istraživanja putem mentorskih radionica. Već činjenica da je od 50 obranjenih specijalističkih radova njih 50% koristilo kvalitativni pristup predstavlja rizik da se i na doktorskoj razini očekuje isti metodološka razina. Očekivanja od znanstvenog ishoda dokorskog rada su jednostavno viša i drugačija i treba osnažiti i sveučilišne specijaliste koji kreću na taj put i njihove mentore da se već od planiranja nacrta istraživanja na to pripreme.

LITERATURA

1. Ajduković, D. (2008). Odgovornost istraživača i valjanost kvalitativne metodologije. U: Koller-Trbović, N. & Žižak, A. (ur.), *Kvalitativni pristup u društvenim znanostima*. Zagreb: Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, 39-53.
2. Ajduković, D. (2020). *Kvalitativna metodologija*. Materijali za radionicu za polaznike PSS Supervizija u psihosocijalnom radu.
3. Ajduković, M. & Cajvert, Lj. (ur.) (2004). *Supervizija u psihosocijalnom radu*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
4. Ajduković, M. (ur.) (2009). *Refleksije o superviziji – međunarodna perspektiva*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Studijski centar socijalnog rada, Zavod za socijalni rad; Društvo za psihološku pomoć.
5. Ajduković, M. (2014). Kako izvještavati o kvalitativnim istraživanjima? Smjernice za istraživače, mentore i recenzente. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (3), 343-366, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i2.58>
6. Ajduković, M., Cajvert, Lj., Judy, M., Knopf, W., Kuhn, H., Madai, K. & Voogd, M. (2018). ECVision: Europski pojmovnik supervizije i coaching. U: Ajduković, M. (ur.), *Supervizija i coaching u Europi: Koncepti i kompetencije*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada, Zavod za socijalni rad; Hrvatsko društvo za superviziju i organizacijski razvoj, 17-68.
7. Ajduković, M. (ur.) (2018). *Supervizija i coaching u Europi. Koncepti i kompetencije*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada, Zavod za socijalni rad&Hrvatsko društvo za superviziju i organizacijski razvoj.
8. Ajduković, M. (2020). Supervizija »na daljinu« u vrijeme Covid-19 krize: Hrvatska perspektiva. *Ljetopis socijalnog rada*, 27 (1), 7-30, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v27i1.374>
9. Ajduković, M. & Sladović Franz, B. (2022). Razvoj specijalističkih studija na Studijskom centru socijalnog rada. U: Berc, G., Buljevac, M. Milić Babić, M., Opačić, A., Urbanc, K. i Vejmelka, L. (ur.) *70 godina studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1952. – 2022.)*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biblioteka socijalnog rada, 79-86.
10. Ajduković, M. (2022). Poslijediplomski sveučilišni doktorski studij Socijalni rad i socijalna politika: prošlost, sadašnjost i budućnost. U: Berc, G., Opačić, A., Buljevac, M., Milić Babić, M., Urbanc, K. i Vejmelka, L. (ur.) *70 godina Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1952-2022)*. Zagreb: Biblioteka socijalnog rada, 71-78.
11. ANSE, Association of National Organisations for Supervision in Europe (1997). *Statutes of ANSE*. Preuzeto s: <https://www.anse.eu> (22.7.2023.).

12. ANSE *Inspire and be inspired* (2017). Preuzeto <https://www.anse.eu/book-inspire-and-be-inspired-a-sample-of-research-on-supervision-and-coaching-in-europe> (22.7.2023.).
13. ANSE (2017). Summer University Rotterdam. Preuzeto s: <https://www.anse.eu/anse-summeruniversity-2017> (23.7.2023.).
14. ANSE (2022). *Young research day conference*. Preuzeto s: <https://www.anse.eu/program-young-researchers-day-online> (22.7.2023.).
15. Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. A. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook 1: Cognitive domain*. New York: David McKay.
16. Carpenter, J. (2016). *What do we know about the effectiveness of supervision*. The 12th International Conference on Clinical Supervision, Adelphi University School of Social Work.
17. Cacak, M. (2015). *Etičke vrijednosti u obrazovanju supervizora*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu., Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
18. *Ishodi učenja PDS „Socijalni rad i socijalna politika“*, Sveučilište u Zagrebu (2022). Pravni fakultet Zagreb, Studijski centar socijalnog rada. Preuzeto s: <https://www.scjujf.pravo.unizg.hr/images/50023617/Ishodiucenjstudijskihprograma.pdf>(23.7.2023.)
19. *Ishodi učenja Poslijediplomskog sveučilišnog studija iz supervizije u psihosocijalnom radu*, Sveučilište u Zagrebu (2022). Pravni fakultet Zagreb, Studijski centar socijalnog rada. Preuzeto s: <https://www.scjujf.pravo.unizg.hr/images/50023617/Ishodiucenjstudijskihprograma.pdf> (23.7.2023.)
20. Judy, M. & Knopf, W. (eds.) (2015). *ECVision. Supervision and coaching in Europe: Concepts and Competencies*. Wien: Die Wiener Volkshochschulen.
21. Mesić, M. (2023). Egzistencijalna perspektiva u superviziji stručnjaka pomažućih profesija. Obranjeni nacrt doktorskog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
22. Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Slap.
23. Pačirski, D. (2017). *Cultivating tacit knowledge through reflective practice: self-monitoring strategies as lived and shared by clinical social work practitioners*. Doctoral thesis, Barry University, Miami Shores, Florida, USA.
24. Preporučeni glagoli pri oblikovanju ishoda učenja. Preuzeto s: <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Preporu%C4%8Deni%20glagoli%20pri%20oblikovanju%20ishoda%20u%C4%8Denja.pdf>(23.7.2023.)
25. Priručnik za izradu ishoda učenja (2018). Preuzeto s: https://www.unizd.hr/Portals/0/kvaliteta/Prirucnik_za_izradu_ishoda_ucenja.pdf?ver=2019-03-07-133532-253 (23.7.2023.)

26. Rovelli, C. (2017). *Sedam kratkih lekcija o fizici*. Zagreb: Vuković&Runjić.
27. Urbanc, K. (2022). Supervizija i podrška socijalnim radnicima. U: Berc, G., Buljevac, M. Milić Babić, M., Opačić, A., Urbanc, K. i Vejmelka, L. (ur.) *70 godina studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1952. – 2022.)*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu Biblioteka socijalnog rada, 107-111.
28. Urbanc, K. (2023). Risk and resilience of ethical principles and standards in supervision. *ANSE Journal of Supervision*, 7 (1), 24-31. Preuzeto s: <https://anse.eu/publications/anse-journal>. (28.7.2023.).
29. Vizek Vidović, V. & Vlahović Štetić, V. (2007). Modeli učenja odraslih. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (2) 283-310.
30. Vlašić, T. (2023). *Konstruktivistički pristup razumijevanju supervizije na daljinu*. Obranjeni nacrt doktorskog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
31. Tkalčić, M. (2019). *Kvalitetan odnos mentora i doktoranda – kako ostvariti taj odnos?* Mentorska radionica “Novi izazovi mentoriranja doktorskih studenata”. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
32. Zakon o socijalnoj skrbi (2013)., *Narodne novine* 157/13. Preuzeto s: http://www.narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_12_157_3289.html (28.7.2023.).
33. Žižak, A. (2014). Izazovi mentoriranja kvalitativnih istraživanja. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (3), 376-392, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i3.6>

Marina Ajduković
Kristina Urbanc

CONTRIBUTION AND CHARACTERISTICS OF CONTEMPORARY RESEARCH ON SUPERVISION IN CROATIA

ABSTRACT

The motivation for this text are the outcomes of the First research days on supervision that were organized by the Doctoral Program “Social Work and Social Policy” (PDS SWSP) and the Postgraduate University Specialist Study Program “Supervision in Psychosocial Work” in April, 2023.

The plenary lecture on the conceptualization of qualitative research on the doctoral level and two panel discussions with doctoral students and their mentors showed that the process of preparation of doctoral theses on supervision is an intense process during which a transition of the roles from supervisors into researchers occurs, with a gradual integration of these two roles into a new, expanded professional identity. Apart from that, the preparation of a qualitative doctoral thesis is often a lonely process accompanied by numerous insecurities, and therefore it is necessary to develop new forms of support for doctoral students that would enable a creative space and time for doctoral students to reflect on the development of their supervisory and scientific-research identity.

The analysis of methodological aspects and outcomes of specialist final papers, as well as a panel discussion among supervisors, decision-makers and users of supervision in different systems (e.g. social welfare education, penal system) pointed out the need for further improvements, for example designing more complex research projects in which a team of postgraduate students and their mentors would take part. To maintain the quality of specialist final papers and doctoral theses, methodological workshops for students and mentors are needed.

Key words: research on supervision; development of scientific-research identity of supervisors; applied value of research on supervision; workshops for qualitative research.